

Mijn weekblad

Redacteur Ton Oosterhuis

Mr Piet Hein Donner en de voorspelling van Mulisch

De kogel is door de kerk: mr Piet Hein Donner, geboren in 1948, wordt de nieuwe vice-president van de Raad van State, zeg maar de vice-koning van Nederland. Velen hebben deze benoeming al een paar maanden zien aankomen, maar de eerste hint in die richting danken we toch aan Harry Mulisch. De eerste hoofdstukken van diens vermaarde roman *De ontdekking van de hemel* laten zich immers lezen als een sleutelroman. De twee hoofdfiguren Max en Onno zijn duidelijk geïnspireerd op de auteur zelf en zijn vriend Jan Hein Donner (1927–1988), driemaal schaakkampioen van Nederland.

In het eerste hoofdstuk beschrijft Mulisch een verjaardagsfeestje van de familie Donner. Grootvader Jan Donner (geboren februari 1891), ooit minister van Justitie en president van de Hoge Raad, wordt dan 75 jaar. Iedereen is er, ook de vriend van Mulisch. Die heeft zich, aldus deze sleutelroman, op dat feestje misdragen. Door een kortsluiting wordt het hele huis in het donker gezet en in die duisternis begint hoofdpersoon Onno (in wie we Jan Hein Donner herkennen) te raaskallen. Ik citeer nu zijn woorden in de tekst van Mulisch:

“Vader, waar zijt gij? Ik zoek u, maar ik kijk door een spiegel in een duistere rede. U eergisteren aan het hoofd van de tafel, daar in Kasteel de Wittenburg: aan uw rechterhand de koningin, aan uw linkerhand de kroonprinses; aan het andere

eind, tien minuten gaans verder, onze arme moeder, ingeklemd tussen de prins en de premier; en daar tussenin het hele kabinet, zesentachtig oud-ministers, honderdachtenzestigduizend generaals, prelaten, bankiers, politici en industriëlen zo ver het oog reikte; en ook jullie hier, al die pascha’s en grootviziers en aangetrouwde moguls en satrapen. Hic sunt monstra. Als alleen maar mijn verschrikkelijke oudste broer er niet was, commissaris van de koningin in die achterlijke provincie, waarvan de naam mij steeds ontschiet.”

Zo gaat hij door, de ene belediging op de andere stapelend. Broers en neven worden woedend, maar, aldus Mulisch: *Onno genoot. Het was vooral zijn eigen generatie die zich tegen hem keerde. De vorige zei niet veel; de volgende, die nog op het gymnasium zat, amuseerde zich vol bewondering. Zo moest je zijn. Zo moest je durven zijn.*

Ik teken hierbij aan dat een van die bewonderende gymnasiasten onze Piet Hein Donner kan zijn geweest. Hij was toen achttien jaar en bezocht het gymnasium. Als middenin in deze scène een groepje kinderen de kamer binnenkomt, roept Onno vol afgrijzen uit: *“Addergebroed! Moeten dat ook weer allemaal ministers en rechters en ambassadeursvrouwen worden? O God, neem die kindertjes en gooi ze tegen de rotsen te pletter! Anders houdt het nooit op.”*

Zo heeft Harry Mulisch het allemaal beschreven in *De ontdekking van de hemel*. We zullen natuurlijk nooit kunnen vaststellen waar hij de werkelijkheid tekende en waar hij zijn fantasie de vrije loop liet. Met subtiele wijzigingen ontweek hij een proces wegens smaad en het is natuurlijk gewoon maar een roman. Niettemin is de familie Donner in tal van details nogal herkenbaar. Je kunt Harry Mulisch achteraf de gave der voorspelling niet ontzeggen. Met de familie Donner houdt het nooit op.

En misschien praten de vice-koning en de koningin, als ze straks naast elkaar zitten, nog wel eens over dat vernietigende Lockheed-rapport dat zijn vader mr A. M. Donner (1918-1992) schreef over haar vader? Misschien geeft zij er dan wel de brui aan. Ik denk dat 2012 een spannend jaar wordt.